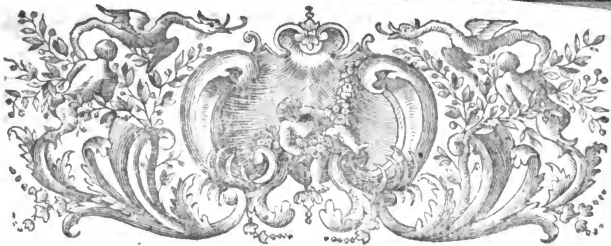
DE VERA VEL FALSA TRADITIONE HISTORICA REGULISQUE AD EAM INTERNOSCENDAM...

Luigi Brenna, Vitale : da S.#Dorotea frate



I. IHIL nunc fieri frequentius videmus, præſertim ab iis, qui puerili ætate imbuti nonnullis opinionibus, cum ad multam ætatem adoleverunt, eas ſibi evelli nulla ratione ſinunt; quam ut argumentis omnibus, quæ contra fiunt, *Traditionem* ſcutum veluti quoddam opponunt: nec opponunt ſolum, ſed eam urgere quam maxime ſolent, atque exclamare; Traditionem intactam ſervari, Traditionem everti non oportere; Adverſarios vero ſuos *Sciolorum*, *Criticorum*, &, ſi ſuperis placet, *Hæreticorum* nomine traducunt. Atque hi quidem toti ſunt in Traditionis vi, & auctoritate exaggeranda. An vero, ubi volunt vera extet Traditio, an ſit illa potius populi rumor quidam, ſit vulgi opinio χθὲς ϗ πρώην exorta; de hoc nihil omnino laborant. Atqui illud erat, de quo quærendum prudentibus doctiſque hominibus videbatur. Nos de hoc argumento omnium, ut credimus, utiliſſimo, atque ad Hiſtoriam præcipue Eccleſiaſticam neceſſario, quantum brevis exercitatio patitur, agemus.

II. Et primò, quod a nemine factum video, placet Traditionem in duo veluti genera partiri; quorum primum voces, & loquendi modum, alterum res ipſa complectatur. Extat enim Traditio quædam, quæ circa voces verſatur, quas longus Eccleſiaſticorum Scriptorum uſus præſcripſit, & veluti probam, ſignatamque monetam adhiberi, & quaſi expendi in Theologico ſermone juſſit. Exemplum ſit in voce λόγος ad ſecundam SS. Trinitatis Perſonam ſignificandam. Diſplicuit vox illa Origeni, noluitque inter alias potiſſimum uſurpari (*Comm. in Joann. tom.2. Origenian. pag.19.*). Nihilominus eſt omnium Chriſtianorum, atque Eccleſiæ uſu conſecrata, ut Græcam eam vocem Marius Victorinus Latinus ſcriptor retinere voluerit. Latinam *Sermo* adhibuit Tertullianus, Cyprianus, Lactantius; multo vero frequen-

tiores alii *Verbum*, qui ita etiam legerunt apud Joannem; quos diligenter recensuit Sabatier. Quamvis ergo Erasmus *rectius*, & *aptius* Græcam vocem, *sermonis* voce exprimi, quam *Verbi* dicat, eamque reposuerit in altera editione N. T.; idque vulgo Heterodoxi faciant in Versione, vel Paraphrasi sua Junius, & Tremelius, Beza, Castellio, Hammondus &c. suseque de ea disputet in *Onomatol. Messiæ* Glassius; aliquam tamen hic traditionem agnoscimus, probamusque Petavium dicentem (*lib.6. de Trinit. cap.1. n.5.*) *Tametsi sermonis vocabulum ab nonnullis Patribus tributum sit Filio, hoc tamen tempore nonnisi temere, atque etiam ridicule anteponatur alteri, quod & multo usitatius est, & ex aliquot sæculis jam solum in Ecclesia retinetur, & ad significandam Filii personam longe est aptius.*

III. Præter solitarias voces eadem extat Traditio de nonnullis dicendi modis, imo similia quædam, sunt antiquitate ipsa præscripta ad Fidei Mysteria explicanda. Ut in eadem re consistamus, ad Filii processionem a Patre, & distinctionem Personæ, sive unitatem Naturæ exponendam usi sunt veteres similitudine *Luminis de lumine*, quod non primùm Nicæna Fidei formula usurpavit, & Patres, quos Petavius protulit (*lib.5. cap.8*); sed inerat antiquioribus Fidei formulis, ut patet ex ea, quam Eusebius in Concilio Nicæno exhibuit apud Socratem (*lib.1. cap.8.*) affirmatque ea tradere, *quæ acceperat tunc, cum baptizatus est* ὅτε τὸ λουτρὸν ἐλαμβάνομεν. Aliud exemplum veteres usurparunt *Verbi humani*. Cum vero duplex Verbum sit ἐνδιαθέτου, sive *internum* quod mente concipimus, & προφορικὸν *prolatum* a nobis; (quæ veteres etiam distinxere his nominibus, ut liquet ex Plutarcho *in lib.* ὅτι μάλιστα) plerique alterum hoc adhibere maluerunt, vel solum, vel cum altero conjunctum. Improbavit quidem hoc simile Irenæus (*lib.2. cap.28.*), eoque in rem suam usi Hæretici præsertim Samosateni apud Ephiphanium (*hæres.65. n.3.*): sed valuit præscriptio Catholicorum illa; itaque postea etiam Augustinus sæpius eo usus est. Ita licèt altera *Luminis* similitudine Hieracles abusus fuerit, ut ex Hilario cognoscimus (*lib.6. de Trinit. num.12.*), non propterea ab Ecclesia deserta est, imo in Symbolo consecrata. Contra accidisse videtur alteri simili ad explicandam unionem naturarum in Christo, videlicet *animæ*, & *carnis*, quæ unum hominem efformant. Nam ante Euthychianam labem in Fidei ipsis formulis invenitur; postea vero vix apud alium occurrit, quam Vigilium Tapsensem, qui non breviter eam proponit, sed fusè eam explicat, atque defendit. Itaque nos antiquius Eutychiana hæresi auguramur esse Symbo-

lum, quod Athanasii nomine circumfertur, ubi ea similitudo occurrit.

IV. Hæ voces, hi loquendi modi animadvertendi omnino sunt, quod in Mysteriis Fidei nostræ explicandis, præsertim Trinitatis, & Incarnationis, iis maxime uti debeamus, quos Ecclesiasticorum scriptorum, atque Ecclesiæ usus nobis consignavit; ut non solum ea proponamus, quæ ab Ecclesia edocti sumus, sed eo etiam modo, qui nobis est traditus. Sed sunt, qui hic Platonismum obtrudunt; voluntque Patres, cum Platonis scholæ addicti essent, Christiana dogmata, Philosophico, idest Platonico pallio obduxisse, verbisque solemnibus Academiæ uti maluisse. Si de meris nominibus quæstio esset, nec res tantæ, quanta sunt hujusmodi Catholica dogmata, explicarentur; si hic ut diximus, ad rem ipsam nomina, & voces non pertinerent; cavendi tantopere hi non essent, qui hoc obtrudunt, Sociniani præsertim homines. Sed ferendi non sunt; cum hac veluti machina traditionem, qua opprimuntur, declinare, sive abolere curant. Non ii sumus, qui Platonem adeo displicuisse Patribus velimus, ut contendit Baltus; nec cum eo Philosophiam omnes relegamus a veteribus Christianis, & non Eclecticam potius concedimus. Sed id omnino volumus, quod Mysteria Trinitatis, & Incarnationis pertinet, primò & rei ipsius, sive dogmatis, & verborum præcipuorum, quibus proponenda sunt, extare Traditionem; secundò etsi in Platonis libris, quædam adumbratio videatur esse Mysterii Trinitatis; eam tamen, si non alia omnino res est, ut nonnulli censent, saltem mancam esse, atque a Christiana multum aberrantem; quæ vero Platonici exactius postea protulerunt, eos, adultâ & propagatâ Christianorum Religione, ex nostris libris mutuatos. Patres Antenicæni, qui non ita exactius loqui videntur, nequaquam a Platonicorum schola Verbi illam προέλευσιν ad Mundi conditionem extulere. Bullus, quem reliqui ferme Theologi sequi solent, non æternam Verbi generationem, sed temporariam manifestationem externam eos intellexisse existimavit. Clarissimi Ballerinii, Zenonem tantò post eadem repetentem, de Decreto loqui existimarunt, quod Deus habuit de Mundo condendo. Nos, quibus postrema hæc interpretatio paulò subtilior, & longius accersita videtur, primam Bulli explicationem ita ducimus temperandam, ut nonnihil hic habeat loci verborum præscriptio de qua loquimur; illa nimirum, quam sacræ litteræ, cum de Sapientia, Verboque Dei loquerentur induxerunt *Proverb.* 8. 22. *Eccles.* 1. 24. *Gen.* 1. *Joan.* 1. *&c.* Hoc modo defendimus Justinum, Athenagoram, Tatianum, Theophilum Antioche-

chenum, & Zenonem etiam Veronensem, asserimusque eos Arianis, sive etiam Socinianis nullo pacto favere.

V. Transeo ad res ipsas, de quibus extare Traditionem nemo Catholicorum negat: Traditionem vero hanc triplicem faciunt Divinam, Apostolicam, Ecclesiasticam. Nos hæc genera omnia omittimus, quæ sunt Theologorum sermonibus trita, nec ita propiùs historiam spectant. Aliam Traditionem quamdam, quam *Piam* vocavit, in historiam inducendam esse, pugnavit Honoratus a S. Maria, gloriatus in ea, mirum quantum inesse subsidii ad difficiliores quæstiones enodandas, & historiæ Ecclesiasticæ sinus explicandos. Sed vereor ut tantum, quantum ipse voluit præsidii in ea reperiri possit: suspicor etiam illius, quam Traditionis nomine describit, nullum esse usum. Atque ille quidem ubi fusè probare conatus est (*toto primo tom.*) imperfectam adhuc esse Criticæ artem, imo vitiosissimam, si principia spectentur ab ejus Magistris constituta; quod ancipiti, incertoque fundamento nitantur: ubi etiam addidit errorum quamplurimorum originem a Criticis ipsis esse repetendam, quod contraria sæpe respondeant, & idem probare modo, modo improbare videantur; his incommodis omnibus Traditionibus istis suis mederi se posse putat. Itaque reliquis operis sui partibus, & regulas discernendi veras a falsis traditionibus ponit, & exempla quædam, quibus regulas explicet, producit. Nihil hic attinet ut de prima, aut postrema ejus operis parte dicam. Etsi, quod primam pertinet, diffiteri non possum, probare me nequaquam posse, quod tam sæpe, tam acriter summos homines traducat. Et similia quidem ipse facere videtur, atque is, qui in magnifica, regiaque domo aranearum telas, quæ in angulis delitescant (nec vero fieri aliter in magna domo potest) avide pervestiget, inventisque gaudeat, & exultet. Ita in magno Tillemontii opere & ceterorum pugnam aliquam verborum, sive sententiarum aliquot invenire, non magnum fuit; cum contra præclara, egregiaque esse quamplurima, omnes qui illud legerunt agnoscant, & fateantur. Quid? quod cum in postrema parte depromit ipse sua, atque ad exempla Traditionis producenda descendit, vel ea plerumque stabilit, quæ erant antea sapientiorum consensu aliis argumentis firmata, vel incerta, ut erant, relinquit: ut hic valeat Terentianum illud *in Phorm. Act. 2. sc. 4. v. 19.*

> .... *fecistis probe*:
> *Incertior sum multo quam dudum*:

Interpres ejus latinus proferri aliquod exemplorum hujusmodi postulat. Ego unum proferam ex *lib. 5. dissert. 1. art. 3.* ubi contendit

tendit extare Traditionem antiquissimam de eo, quod sit Christus mortuus, cum annum ageret ætatis trigesimum; concluditque productis 37. vel 38. Ecclesiasticis Scriptoribus, inveniri 24. aut 25. qui hoc *positivè* dicant. Nam si eorum singuli examinentur, nulli ferme præter Origenem, Philastrium, Clementem Alexandrinum, & fortasse Africanum invenientur, qui hoc affirment; Qui quidem etiam ideo illud posuerunt, quod annum unum durasse Christi prædicationem arbitrati sunt, juxta Isaiæ illud: *Ut prædicarem annum placabilem Domino*. At Honoratus, sive imprudentia, sive ut hoc quoquo modo efficeret quod volebat, non id solitariè proposuit, sed duobus aliis conjunxit, de quibus ingens extat testium numerus; obiisse nimirum Christum anno Tiberii xv., & duobus Geminis Consulibus. Merito ergo aut hominis fidem, aut diligentiam desideres, nihilque effici ab eo putes.

VI. Ad *Pias* ipsas *Traditiones* venio, quas idem Auctor discernendas docet à falsis, sive vulgi erroribus. At quâ id ratione facit? Primo regulam illam exagitat, qua ad expurgandam a fabulis historiam Ecclesiasticam Critici utuntur; *Non esse admittendum factum historicum, quod ab Auctoribus ejusdem, aut ferme ejusdem temporis non confirmetur*. Deinde loco pronunciati hujus suas ipse depromit regulas. Primo id queror; invidiosè propositum illum Canonem. Confitetur ibidem ipse, atque alibi (*tom.*1. *diss.*2. *p.*2. *art.*5. *p.*229.) tempus illud, quod hic *idem* aut *ferme idem* dicirur, ad ducentos, aut etiam trecentos annos extendi. Ita profecto habet Tillemontius *in epist. ad Lamy*: *Si nullis rationibus confirmata prodantur, quæ ante annos ducentos, aut trecentos evenerunt, fidem ipsis derogamus, præsertim Græcis Scriptoribus, qui, ut Judæi, ad excogitandas, & hauriendas fabulas mirifice facti sunt* (1): ubi animadvertere licet de Græcis eum nominatim loqui, quod sint fabulis addicti. Secundò, addi etiam cautionem, si ea proferantur, quæ nullis sint rationibus confirmata. Simili pacto Mabillonius (*de studiis monasticis part.*2. *cap.*8.) *Cum neque auctores equales, nec alii unius, aut duorum sæculoram intervallo bis succedentes de re aliqua loquuti sunt de qua recentior aliquis nullam ductus auctoritate testimonium dicit, nihil ipsis deferendum est* (2). Ergo ipse quoque vult ut nulla ductus auctori-

(1) *Nous croyons ce que les Grecs, & les Romains nous disent des coutumes de leurs tems: mais s'ils nous parlent sans preuve de ce qui s'est fait, je ne dis pas mille ans mais deux, ou troiscens ans avant eux; nous ne les croyons plus. sur tout les Grecs, faciles comme*

(2) *Quand il arrive, qui ni les Auteurs contemporains ni ceux, qui les ont suivis après un, ou deux siecls, n'ont point parlè d'un fait, & qu'un Auteur plus recent l'asseûre sans aucune autoritè; alors il n'y faut pas avoir egard: autrement ce seroit ouvrir la porte à toutes sortes d'er-*

ctoritate id auctor recentior dicat. De hac re fusius præ ceteris, qui de vi argumenti negativi disseruit uberrime Launojus, quantumque id valeat ac sæpius a PP. & vetustis Scriptoribus usurpatum sit, quamplurimis adductis exemplis ostendit: sunt ergo illius hæc verba *tom.* 2. *part.* 1. *oper. pag.* 43.) *Cum nullus omnino Scriptor equalis vel suppar, nullum prorsus traditionis monumentum æquale, vel suppar alicui facto, quod memoria dignum fuit præstat testimonium, tunc ex eo silentio, quod ducentorum plus minus annorum estimari potest, efficax depromitur argumentum.* Idemque in *animadversione secunda* contra Thiersium queritur, illum dissimulasse quousque auctorum suppariurm ætatem extenderet. Ex eodem præterea haurias, quantopere hoc argumentum adhibuerint preter veteres, etiam recentiores prudentissimi viri, præsertim vero Baronius, apud quem certissimam regula est, qua injectas in historiarum Fabulas exscindat: *Quod à recentiori auctore profertur, contemnitur.* Deinde hoc ab Honorato ipso peto: Cum pias traditiones inducere in historiam vult, quid *Traditionis* nomine intelligat? An quod voci huic subjectum esse debet, an quod omnino est alienum? Si Traditionem intelligit, id nimirum debet significari, quod constat ab antiquioribus per manus traditum, pervenisse ad recentiores; ergo testimonia extare debent, quibus efficiatur, non nunc primum, aut heri in ora hominum fuisse inductum. Nec vero is ego sum, ut omnino necessario illud requiri dicam ad quamcumque Traditionem, ut dimanationis ejus, sive propagationis testimonia scripta extent; præsertim cum nec Symboli, quod scripto olim non consignabatur, nec sacrorum librorum *identitatis* scriptum testimonium requiri possit. Video & Irenæum Traditionis vindicem ex Episcoporum successione, Traditionis testimonium repetere *lib.* 3. *cap.* 3. Sed utcumque sit de Divinis, & Apostolicis traditionibus, in quibus ille universalis, & perpetuus consensus ita disertus, expressusque esse potuit, ut scripta testimonia non desiderarentur; in Historicis traditionibus id requiri omnino videtur; quò scilicet constet, ea per manus ab uno alteri fuisse tradita, & de aure in aurem per continuam narrationem, aut famam communem esse deposita: præserim cum inciderint aliquando tempora, sæculo nimirum VIII. & IX., in quibus fabulosæ quævis narrationes certatim ab hominibus proferrentur; sive eorum sæculorum vitio, idest ignorantia; sive quod, abjectis ab Iconoclastis sacris monumentis, ea instaurare quoquo pacto vellent. Si hoc est, jam ad Traditionem requiritur, ut vera sit, illa virorum eruditorum regula, ut antiquorum factorum antiqui sint testes: aliter quî discerni possit a populi rumore recens inducto, nunquam

pro-

probabis. Vidit, id opinor, Honoratus: itaque hujuſmodi teſtimoniis contentus eſt, quæ in Breviariis, & Martyrologiis reperiuntur. Si de antiquiſſimis rebus ſermo ſit, non ſatis eſſe hoc teſtimonium & adducta argumenta, & plurima exempla probant. Proferam unum, Euſebii Ceſarienſis ſanctitatis. Nam in Martyrologio Uſuardi *ad diem* 21. *Junii* legitur; *Civitate Ceſaræa Paleſtinæ S. Euſebii Epiſcopi, & confeſſoris viri, excellentiſſimi ingenii, & Hiſtoriografi*. Ita legi in antiquiſſimo Hieronymiano Epternacenſi ultro omnes admittunt, ut admonuit Sollerius *ad Uſuardum*; immo in aliis Hieronymianis, hunc eſſe intelligendum Euſebium, idem docet, addens; *extra controverſiam eſſe, totis ſeptem, & amplius ſæculis ſaltem ex quo Uſuardi Martyrologium in Eccleſia Occidentali ubique receptum eſt, Euſebii illius cum ſanctis reliquis memoriam in ſacris faſtis celebratam*. Si ergo Traditionis idonei teſtes ſunt Martirologia, traditio extabit de Euſebii Sanctitate, cultuque in Eccleſia Catholica. Ego virum doctum complector, a quacumque etiam Arianiſmi labe hiſtoriam ejus Eccleſiaſticam aſſero eſſe immunem; cultum tamen ab Eccleſiam catholica credere nolo; nec opinor credent antiquitatis Eccleſiaſticæ non omnino ignari. At enim regulæ ſunt ab Honorato poſitæ quibus falſæ Traditiones iſtæ diſcernantur a veris. *Ut uſus & facta hiſtorica, quæ proponuntur*, inquit, *nihil præſeferant vanum ſuperſtitioſum, inutile; ut nihil narrent indecorum, ridendum, improbabile, nihil etiam contineant adverſus uſus, & tempora, neque a virorum dignitate, & perſona aliena; Ut quæ contra objici poſſunt elidi ſolidè poſſint*. Sunt hæ quidem ab Honorato regulæ propoſitæ; ſed quæ, ſi verum dicendum eſt, *principium*, ut ajunt, *petere* omnino videntur. Nam id ipſum quæro; An probabile illud ſit, an vero ſit fabuloſum; an tale extet teſtimonium, ut eo confiſus contradicere abnuentibus poſſim &c. Præterea, quam ſunt hominum diverſa ingenia, ut id aliis fabuloſum videatur, improbabile, aperte incredibile; pro quo alii jusjurandum ſuum, ſi opus eſt, interponent. Id ergo quærimus, quo ſuadeamur rei veritatem omnibus, nec rem eorum mero judicio aut eſtimationi committamus.

VII. Nos ergo primo Traditionem admittimus, atque in ea duo præcipue conſideranda eſſe dicimus. Primò Traditionis hujus originem; deinde ejus ad noſtram uſque tempora deductionem. Originem quod ſpectat; ſi aut conſtet, aut colligi argumentando poſſit, ex errore quodam eſſe ortam, quem continuò homines altè imbiberint, & propagarint; non Traditionis, ſed rumoris alicujus popularis loco deputandum totum illud erit. Horum errorum fon-

tes

tes aliquos, *Exercitatione* altera *Critica* aperuimus; ut cum symbolica monumenta habita sunt pro hystoricis; cum non satis intellecta phrasis emphatica historiolam cudit&c. Huc etiam fortasse pertinet opinionis fons de anno Christi ortus, quem in vulgarem supputationem sive Dionysius exiguus, sive Panodorus induxit. Orta ea videtur primò, quod Christum annos triginta tres vixisse supputatores illi existimarint, deinde quod Christum eo anno mortuum existimantes, quo cum Plenilunio Feria VI. concurrebat id anno 33. contigisse viderunt, nunquam vero multis ante illum annis. Atque hoc alterum de *vero & Astronomico* plenilunio quam sit fallax argumentum, jampridem viri docti animadverterunt. Sed uberiora exempla Martyrologia subministrant. Hanc eorum esse veluti progeniem quandam, ut ex Adone Usuardus, atque ab his ceteri sua eorum desumpserint; Ado vero ex Romano *Parvo* quod vocant; Romanum *Parvum* ex historia Rufini; observavit, docuitque Sollerius diligenter. Quidquid ergo Rufinus peccat, late in ceteros quoque dimanavit. Præter Rufinum si qua antiqua Martyrum Acta ad Martyrologorum manus pervenerunt, iis sunt illi usi; præsertim Ado, & Usuardus. Verum in expendendis monumentis illis non nimium fuere morosi, & quidquid vitii illa habebant, imprudentes admisere. Id sæpius animadvertit laudatus Sollerius, ut de S. Andeolo loquens *ad diem primum Maii*; *Elogium*, ait, *ipsi contexit Ado ex vulgatis Actis tunc receptis, in quibus examinandis neutiquam scrupulosus ea in fastos sacros retulit, quæ admitti omnino non possint. Acta ipsa nec vetustissima esse, nec plane sincera, satis agnovit Henschenius &c.* Ad *diem* quoque 16. *Mensis ejusd.* adnotavit, Sancti Torpetis Elogium ex Actis suspectis fuisse excerptum; atque idem *ad diem* 20. de S. Basillæ Elogio; *Sumpta sunt quæ hic narrantur ex famosis Actis, vel potius ex pio drammate nescio quo pridem exornato in honorem S. Eugeniæ.* Die vero *tertia Junii* Henschenii verbis utens, Erasmi elogio ait, præluxisse haud dubiè Acta illa, quæ vulgò in legendis circumferri solent, non sine *justa suspicione gratuitæ fictionis*. Si ergo constet, aut satis probabili ratione appareat, vitiosam esse originem; inter veras Traditiones connumerari illa non potest. Quo quidem loco & illud animadvertendum est, eò cautius rem gerere oportere, quò res fuerit antiquior, & vestigium non conspicatur nisi post octavum sæculum, quando fabellis multo liberior adytus factus est.

VIII. Preter Originem *Deductio* Traditionis ad ætatem nostram consideranda est, quæ quidem debet esse hujusmodi, ut ejus cursus numquam interruptus appareat. Interrumpitur, vero, non solum

ſolum, famâ illâ exinctâ, ſilentibuſque omnibus; ſed multo magis, ſi adverſus eam Scriptores excitentur, eique vehementer contradicant. Requiritur præterea, ut, ſi res magna ſit maximèque notabilis, non unius tantum, aut populi aut regionis teſtis extiterit, ſed in alios quoque fama dimanavit. Denique ut ita non unius loci, non unius temporis homines teſtimonium perhibuerit, ut unus ab alio mutuatus eſſe, nihil de veritate cogitans, nihil advertens, dici non poſſit. Priora illa duo ex Traditionis natura ipſa, ſponte fluunt. Si de hiſtorica Traditione loquamur, cum fontem ejus incorruptum eſſe (ut in divinis Apoſtolicis atque Eccleſiaſticis Traditionibus evenit) non liqueat; ut conſenſus ille hominum auctoritatem, quam debet obtineat & rem conficiat, requiritur omnino hoc tertium, quod merito ſæpius videas deſiderari. Diximus ſuperius de Adone Uſuardo ceteriſque Martyrologis. Atqui illud in confeſſo eſt, ab Uſuardo Adonem exſcribi, utrumque vero ferme ab Notkero. Itaque illud ſæpe diligens eorum examinator, & peritus Judex Sollerius admonet *Uſuardus & Notkerus ex Adone verbum de verbo plane reddiderunt* (*ad diem* 7. *Jan.*): *Ab Adone poſitus iiſdem ipſis verbis, quæ ex eo Uſuardus, & Notkerus deſcripſere* (*Ad diem* 31. *Jan.*): *Jam vero Uſuardum hic rurſus ex Adone ſua fere omnia deſumpſiſſe manifeſto intelliges ſi utriuſque verba præfatis diebus interſe contuleris &c. Notkerus ipſiſſima Adonis verba hoc die ad apicem, refert ... Laudatiunculam, quam ei Ado concinnavit noſter deſcripſit &c. Noſter ſua omnia ex Adone deſumpſit* (*ad diem* 6. *Feb.* 10. 24.). Quod millies poſtea repetit. Bene ergo idem Sollerius *ad diem* 4. *Maii* animadvertens, quæ Ado, & Uſuardus de Santo Quiriaco dixere, ex Actis deſumpſiſſe, atque ex his ceteros; ſcribit: *antiqua Acta redolent, quibus tot Martirologorum auctoritas non plus fidei addidit, quam primus eorum compilator mereatur.*

IX. Quod hoc poſtremo loco diximus tanti eſt, ut regulæ ſive indicia merito expoſci poſſe videantur, quibus id ipſum agnoſcamus; alios ab aliis nullo prævio examine fuiſſe exſcriptos. Sit ergo *Primum*; Si vel auctor ſit hoc ingenio ut alios magis deſcribere, & ductores veluti ſuos ſequi, quam perpendere, & ſcrutari malit. Hujuſmodi eſſe Chronicorum Scriptores, qui in antiquis rebus Euſebium ſæpe deſcribunt, ab aliis animadverſum eſt. Itaque iiſdem veſtigiis inſiſtentes fallunt alios ſæpe, & turpiter ipſi prolabuntur: ut Marcellinum non diſtinguentes a Marcello; quod non modo Euſebii interpres Hieronymus facit, ſed Proſper, & alii nonnulli. Turpes hujuſmodi lapſus in Uſuardo, Sollerius aliique notarunt: cum ſcilicet Adonem tranſcriberet, Adonis labem

ipſe

ipse quoque contraxit. Ita (*ad diem* 24. *Maii*) cum a Romano parvo aliqui adscriberentur *Istriæ*, qui *Syriæ* erant addicendi; idem fecit Ado, *Quem*, inquit Heschenius, *de more nullo prævio examine sequuti sunt Usuardus*, & *Notkerus*: dolendumque est, ut idem Vir doctus adnotavit, in Romanum hodiernum Martyrologium promanasse eum errorem, correctum olim a Florentinio, & Henschenio; minus enim de Usuardo mirandum est, qui, eodem teste, *etiam fallentibus ductoris sui vestigiis insistere assuevit*. Ita etiam (*ad diem* 2. *Febr.*) quidquid de Centurione Cornelio in Adone Usuardus repererat, *Exinde desumpsit servata circumstantia baptismi a Petro Apostolo collati*, *quæ in rigore verborum textui sacro non videtur conformis*, inquit idem Sollerius. Idem *Cæsariam in Lycia* (*ad diem* 5. *April.*) ex Adone posuit, & (*die* 12.) de Julio Papa, *de exilio*, & *tribulationibus* illa, quæ a Baronio, & eruditis omnibus, teste sæpius laudato Sollerio, meritò reprobata sunt. *Die Maii* 7. Ado cum Flavio, & Sociis *Fratrum* titulum addidisset, *Usuardus in hujusmodi rebus minus scrupulosus Adonem simpliciter descripsit*. Sexcenta sunt his similia: atque eò quidem Martyrologia libentius commemoro, quod his fundatam traditionem arctius, ut dixi, amplectatur Honoratus. *Alterum* est indicium, Scriptorem aliquem, alium hoc modo describere; si errata ipsius etiam notabiliora describat. Nihil necesse est afferre exempla cum modo nonnulla attulerimus: sed insigne omnino est, & hoc loco commemorandum, quod Usuardus (*ad diem* 29. *Junii*) posuit Apostolorum mortem *Tusco* & *Basso Consulibus*, id est anno 239. ex Adone nimirum, qui idem habet, & cum Nerone conjungit. Denique *postremum* indicium facimus, cum ea etiam describuntur, quæ licèt vitiosa hoc pacto non sint, descriptoris tamen temporibus minime conveniunt. Lepidum omnino est, quod evenit in narratione Inscriptionis effossæ in Insula Tyberina Semonis Sangi a 1583., unde suspecta esse cœpit nonnullis viris doctis Justini narratio de statua olim erecta Simoni Mago. Nam Blasius Vigenerius illud referens *non ita pridem* detectam eam inscriptionem affirmat. Henricus Valesius *non ita dudum* hoc factum ait. Valesium exscribunt Pagius & Kortholt. Du Mesnil a 1732. *in Præf. de Doctr. & Disc. Eccl.* eamdem instituens narrationem *non ita pridem* id evenisse ipse etiam asserit: atque ita phrasis illa *non ita pridem* spatium centum quinquaginta annorum perduravit; nec dubitandum est, adhuc amplius superfuturam. Exemplum simile aliquod reperire licet in antiquis. Nam Damascenus (*in lib. de Hæresibus hær.* 75.) de Aërianis id habet; *Aërius iste è Ponto oriundus hodieque magno hominum dispendio in vivis superstes est* ἔν δὲ

δεῦρο

δεῦρο πεντηκοστὸς ἐστὶν ἔτος τῷ βίῳ. Atqui notum est Aërium sæculo IV. labente vixisse. Sed nimirum Damascenus Anacephaleosim Epiphanii, ut in libris ejus jacebat, transcripsit, adiecta solum viginti, seu vigintiquatuor posteriorum sectarum enarratione. Hanc dicimus Traditionis deductionem.

X. Verùm in ea, hoc maxime quærendum videtur, quorsum ea progredi debeat, & præcipue unde hic quasi cursus repetendus sit, ut vera Traditio esse possit. Ego quidem sic existimo, oportere aut antiquissimos vere nunc extare testes, aut *præsumptos*. Præsumptos dicimus, qui licet nunc non extent, tamen extitisse olim augurari possumus, atque ex iis posteriores Scriptores sua hausisse. Antiquissimos vero appellamus, qui nondum memoria extincta ab iis qui viderunt, aut videntes audierunt rescire potuerunt. In quo quidem accedimus eorum sententiæ, qui duobus vel tribus sæculis propiorem esse oportere qui testimonium perhibeat censuerunt. Hos veros esse testes Traditionis dicimus. Sed alii sunt testes, quos appellabamus *præsumptos*. In tanto enim veterum monumentorum naufragio inique omnino ageretur cum Historia, si in veris testibus exigendis severiores essemus. Sed hic scilicet labor, hoc opus est, ut præsumptos istos internoscere possimus. *Primo* requiri illud videtur ut in antiquis, qui extant, Scriptoribus nihil reperiatur, quod his ex adverso opponatur. Necesse est enim, ut nulla tunc hujusce rei testimonia exstiterint, vel evenisse illud, ut se mutuò eliderent. *Secundò* si paulo recentiores Scriptores ita sua proferant, ut in rei veluti summa convenientes, varient in adjunctis: hoc enim argumento esse videtur, alia extitisse testimonia, eaque plura, & diversa ex quibus quæ narrant haurirent. De Simonis Magi statua Justinus, Irenæus, & ceteri Greci narrant; narrat etiam Augustinus. Sed habet hic aliquid, quod apud illos non invenitur, nimirum Helenæ quoque statuam fuisse erectam.

XI. Verùm hoc loco cavendum est, ne diversa adjuncta esse existimemus, cum aliquid præcise tacetur: est enim usitatum veteribus, ut antiquiorum, sive verba, sive sententias allegantes, nonnulla prætereant, neque omissionis hujusce indicium præbeant. Licet id videre in Athanasio cum in *Apologia contra Arianos* Synodicam Sardicensem recitat. Ait enim: *Cum Eusebiani Julio Consacerdoti nostro scripsissent contra Athanasium, Marcellum, & Asclepam &c.* At Theodoretus eamdem epistolam recitans, qui Julio scripserint nominatim appellatos a Synodica Sardicensi inducit Eusebium, Marium, Theodorum, Diognitum, Ursacium, & Valentem. Eumdem Athanasium proponentem alia monumenta prætermi[illegible] nonnumquam nomina Provinciarum, quod parvi refe-

rant ad rem de qua ageretur, adnotatum, est a viris doctis. Itaque ut argui tuto possit, monumenta quibus Scriptores utuntur fuisse diversa, necesse est vel non meram omissionem fuisse, vel id fuisse præteritum, quod modo videatur omitti omnino non debuisse, ut illud de Helena, quod dicebamus. Cavendum est etiam ne adjunctum diversum haustum ex aliis monumentis videatur, quod ex mala aliqua interpretatione ortum est. Tale est, meo judicio, quod Philastrius unus omnino veterum de Paulo Samosateno prodidit, circumcisionem eum docuisse. Hoc aio ex mala interpretatione totum esse enatum; quod nimirum veteres Paulum judaizasse scripserint. Sed nihil illi volebant aliud, nisi Samosatenum existimasse, Christum esse merum hominem, ut Judæi eum crediderunt. Atque hinc Epiphanius, qui *hæres.65. num.2.* negat Pauli sectatores, *Circumcisionem adhibere, aut Sabbatum, aliosque Judæorum ritus observare*, habet eodem loco: *Isti Judaicam opinionem interpolantes alteri Judæi nominandi sunt ... Nam cum Deum ex Deo Unigenamque Filium, ac Verbum abnegent, ejusmodi sunt, quales ii fuerunt, qui præsentem illum ejurarunt*. Ita sæpius alii Patres hæreses, quæ Christi divinitatem negant, Judaismum appellant. Facit id Athanasius *de Synod. t.1. pag.740.* in Marcelli hæresi enarranda *Hujusmodi sunt sectatores Marcelli, & Scotini Ancyrogalatarum, qui Christi ante sæcula existentiam & divinitatem, ejusque perpetuum regnum cum Judæis inficiantur*. Faciunt in Arianis Nazianzenus & Cyrillus. Primus (*orat.25. p.441.*) ubi multarum hæresum catalogum texit, nominat, *Arii, & eorum, qui Ario subsunt naturarum diversitatem, ac novum Judaismum, solo videlicet ingenito divinitatem circumscribentis*; Cyrillus vero Alexandrinus (*in Joan. cap.3. tom.4. p.19.*) *Judaicam Arii impietatem* τὴν Ἀρείου δυσσέβειαν Ἰουδαϊκὴν appellat. Epiphanius *hær.71.* quæ est de Photino *n.4.* *Verum nisi Dei sit filius, inanis est illius labor, inane & animi propositum, vana denique spes omnis & cogitatio: nihil enim amplius excellentiusque de Christo profitetur, quam Judæi ipsi, qui eumdem abnegarunt.* Quamquam quod primo loco Athanasium appellavi, non ipse quidem hoc facit, sed formulæ illius conditores. Athanasium enim nunquam Marcellum Ancyranum pro hæretico habuisse putamus; nec vero esse habendum, sed recte de Fide sensisse semper, etsi novitatem aliquam in verbis sectatus sit, & a verborum Traditione illa defecerit.

XII. Denique *Quarto* alia videntur extitisse antiqua monumenta, si unum aliquod omnes amplectuntur, etsi eorum decretis, & quæ alibi statuerunt, repugnare videatur: itaque in iis concilian-

liandis toti sunt, plurimumque adlaborant. Illustre hujusce rei exemplum esse videtur annus Christi mortis; quem plerique Patres statuunt esse duobus Geminis Consulibus, idest anno ære vulgaris 29. (clarissimi enim Blanchinii singularem opinionem nihil immoramur): atque hic est Tiberii annus ab Augusti morte xv. mirum ergo accidit plerosque vetustissimos doctissimosque Patres eum Dominicæ morti annum deputare, qui Evangelicæ auctoritati repugnare omnino videtur. Etenim anno Tyberii xv. eumdem baptizatum, atque initium dedisse prædicationi, Lucas testatur. Neque hoc illi ignorabant; imo vero eorum aliqui, aut eadem ipsa verba Evangelii recitant, cum hoc afferunt, ut Clemens Alexandrinus; aut utrumque characterem Consulatus Geminorum & Tyberiani imperii conjungunt, ut Tertullianus, Lactantius, Prosper. Itaque videas, hanc de anno emortuali sub Geminorum Consulatu, rem veluti certam testatamque ponentes, in eo laborare vehementer, ut sententiam hanc, cum Evangelii verbis concilient, atque illuc descendere, ut dicant, Christum prædicasse annum unum, ita ut potuerit ad baptismum venire anno Tyberii xv., atque eodem ipso anno oppetere mortem. In cujus rei fidem testimonium aliquod quærentes, Isaiæ locum illum, de quo supra dicebamus, allegant. Facit hoc Clemens Alexandrinus *lib.*1. *Stromatum*, hoc Tertullianus, hoc Africanus, hoc Gaudentius Brixianus; denique Petavio teste *lib.*12. *doctrinæ temp. cap.*17. *Neque paucorum, neque Plebejorum Scriptorum fuit hæc sententia, sed doctrina, & auctoritate præstantium & sane vetustissimorum.* Quam sit hoc durum, quamque Evangelio ipsi repugnans, nemo non videt. Neque illi opinor non aliquid videbant; sed necessitate coactos se aliud facere non posse existimabant. Quid illud erat? quod nimirum certissima haberent monumenta, quibus annus Christi emortualis Consulatui duorum Geminorum consignabatur. Qui loca illa Patrum solerter consideret; qui animadverterit, de Christo Servatore nostro judicium fuisse olim institutum, & Romani Præsidis sententiam etsi injustam, legitima tamen & solemni forma pronunciatam, ut confici Acta, totumque referri in tabulas addita temporis nota debuerit, mecum omnino sentiet, & ex his ipsis Patrum locis de antiquioribus monumentis conjectare licere existimabit.

FINIS.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri Palatii Apostolici.

F. M. de Rubeis Patriarcha Constantinop. Vicesg.

IMPRIMATUR.

Fr. Vincentius Elena Ordinis Prædicatorum, Reverendissimi Patris Sacri Palatii Apostolici Magistri Socius.